

DIALOG MISTRZA Z UCZNIAMI. *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*

Jan Paweł II 11 października 1992 r. powierzył wiernym całego świata *Katechizm Kościoła Katolickiego*, prezentując go jako „punkt odniesienia” dla katechezy odnowionej u żywych źródeł wiary¹. W ten sposób 30 lat po otwarciu Soboru Watykańskiego II (1962-1965) spełniło się życzenie biskupów, wyrażone podczas Nadzwyczajnego Zgromadzenia Synodu Biskupów w roku 1985, aby opracować katechizm całej nauki katolickiej w dziedzinie wiary i moralności. Pięć lat później, 15 sierpnia 1997 r. – promulgując *l'editio typica Catechismus Catholicae Ecclesiae* – Jan Paweł II potwierdził główny cel dzieła, jakim stało się przedstawienie całkowitej i integralnej nauki katolickiej, która pozwoli poznać wszystkim to, co Kościół wyznaje, celebry, czym żyje i jak się modli na co dzień.

Z okazji dziesiątej rocznicy ogłoszenia *Katechizmu Kościoła Katolickiego* i piątej *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* odbył się w Rzymie w dniach 8-11 października 2002 r. Międzynarodowy Kongres Katechetyczny². Uczestnicy Kongresu zwrócili się z prośbą do Jana Pawła II o opracowanie *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Dla podkreślenia dużego znaczenia *Katechizmu* i odpowiedzi na prośbę powstała podczas Międzynarodowego Kongresu Katechetycznego, Jan Paweł II w roku 2003 ustanowił Specjalną Komisję, pod przewodnictwem kard. Josepha Ratzingera – ówczesnego Prefekta Kongregacji Nauki Wiary, aby opracowała *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*, zawierające syntezę tych samych treści wiary. Po dwóch latach został opracowany projekt *Kompendium*, który przesłano – w celu konsultacji – kardynałom i przewodniczącym Konferencji Episkopatów. Projekt został pozytywnie przyjęty abso-

lutną większością. Komisja, względniacząc uwagi, przygotowała tekst ostateczny³.

Kompendium było gotowe 20 marca 2005 r., lecz ze względu na chorobę i śmierć Jana Pawła II zostało zatwierdzone i ogłoszone przez Benedykta XVI 28 czerwca 2005 r., w wigilię uroczystości św. Piotra i Pawła⁴. Wprowadzono drobne korekty („przeoczenie” we wstępie do *Kompendium*, w którym już w marcu wspomina się „nieodżałowanej pamięci” Jana Pawła II, który zmarł w kwietniu)⁵.

Artykuł ten jest próbą odpowiedzi na następujące pytania: Jaka jest charakterystyka nowego *Kompendium*? Co jest nowością tego specyficznego narzędzia ewangelizacji?

Kompendium jest syntezą *Katechizmu Kościoła Katolickiego* z 1992 r. Zawiera ono podstawę wyznania wiary Kościoła i w myśl Jana Pawła II stanowi pewnego rodzaju vademecum, które pozwala wierzącym i niewierzącym na ogólne poznanie całościowego przesłania wiary Kościoła katolickiego. W sposób wierny odzwierciedla ono strukturę, treść i język KKK i poprzez tę syntezę pragnie stać się pomocą, a zarazem impulsem w pełnym i głębokim poznaniu wiary katolickiej. *Kompendium* poprzez swą zwięzłość, jasność i integralność jest skierowane do każdej osoby, która żyjąc w chaosie świata, w którym odbiera wielość różnorodnych przesłań, pragnie poznać drogę Życia i Prawdy powierzoną przez Boga Kościołowi Jezusa Chrystusa.

Benedykt XVI, przedstawiając *Kompendium* całemu Kościołowi, wyraził życzenie, aby stało się ono narzędziem odnowionej ewangelizacji i katechezy w trzecim millenium.

I. Charakterystyka *Kompendium*

Kompendium zawiera 598 pytań i odpowiedzi, 15 obrazów (w tym 1 tryptyk), 24 modlitwy, 12 for-

¹ Jan Paweł II, *Konstytucja Fidei depositum*, 11 października 1992, 1.

² Z ramienia Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski uczestniczyli w Kongresie: ks. bp Kazimierz Nycz, ks. Zbigniew Marek i ks. Roman Murawski.

³ Jan Paweł II, *List Ojca Świętego do kardynała Josepha Ratzingera Prefekta Kongregacji Nauki Wiary*, Watykan, 2 lutego 2003 r.

⁴ Benedykt XVI, *Motu proprio* zatwierdzające i ogłaszające *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*, Watykan, 28 czerwca 2005 r.

⁵ J. Ratzinger, *Wprowadzenie*, w: *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*, Kielce, Jedność, 2005, s. 9-11.

12 formuł doktryny katolickiej i indeks tematyczny, który odsyła do pytań.

1. Związek *Kompendium* z KKK

Pierwszą charakterystyką *Kompendium* jest jego ścisły związek z KKK. Należy podkreślić, że *Kompendium* nie można oddzielać od *Katechizmu*, tym bardziej, że intencją autorów nie jest zastąpienie go, co można zauważyć zarówno w strukturze dzieła, w treści, jak i w dokładnych odnośnikach do numerów KKK. *Kompendium* pragnie stać się impulsem do odnowionego zainteresowania KKK, który ze swoją mądrością i duchowością pozostaje tekstem fundamentalnym współczesnej katechezy Kościoła.

Pierwsza część, zatytułowana *Wyznanie wiary*, zawiera syntezę *lex credendi*, czyli wyznawaną wiarę Kościoła katolickiego zawartą w Symbolu Nicejsko-Konstantynopolitańskim, który poprzez wyznawanie we wspólnotach chrześcijańskich jest żywą tradycją głównych prawd wiary. Ta część *Kompendium* posiada 217 pytań i odpowiedzi (nr 1-217), które są syntezą 1039 punktów KKK (nr 26-1065).

Druga część, zatytułowana *Wyznanie wiary chrześcijańskiej*, zawiera podstawowe elementy *lex celebrandi*. Przepowiadanie Ewangelii zajmuje swoje uprzywilejowane miejsce w życiu sakramentalnym. W nim wierni doświadczają i świadczą w każdym okresie swojego życia o skuteczności zbawczego misterium paschalnego, poprzez które Chrystus wypełnił dzieło naszego odkupienia. Ta część *Kompendium* posiada 139 pytań i odpowiedzi (nr 218-356), które są syntezą 625 punktów KKK (nr 1066-1690).

Trzecia część, zatytułowana *Życie w Chrystusie* przywołuje *lex vivendi*, czyli obowiązki, które ochrzczeni muszą wypełnić w swoim życiu, w swoich wyborach etycznych, w wierności wierze wyznawanej i celebrowanej. Wierni są wezwani przez Pana Jezusa do życia zgodnie z ich godnością synów Bożych, żyjących w miłości Ducha Świętego. Ta część *Kompendium* posiada 177 pytań i odpowiedzi (nr 357-533), które są syntezą 866 punktów KKK (nr 1691-2557).

Czwarta część, zatytułowana *Modlitwa Pańska: Ojcze Nasz*, zawiera syntezę *lex orandi*, życia modlitewnego chrześcijan. Poprzez przykład Jezusa każdy chrześcijanin jest wezwany do dialo-

gu z Bogiem na modlitwie, zwłaszcza w uprzywilejowanej modlitwie *Ojcze Nasz*, której nas nauczył sam Jezus Chrystus. Ta część *Kompendium* posiada 65 pytań i odpowiedzi (nr 534-598), które są syntezą 308 punktów KKK (nr 2558-2865).

2. Forma dialogiczna *Kompendium*

Kolejną cechą *Kompendium* jest jego forma dialogiczna, która przywołuje antyczną formę katechetyczną, składającą się z pytań i odpowiedzi. Chodzi o propozycję idealnego dialogu pomiędzy mistrzem i uczniem, podczas którego – poprzez pytania – uczeń zostaje zaproszony do odkrywania wciąż nowych aspektów prawdy wiary. Forma dialogiczna przyczynia się do znacznego skrócenia tekstu, pozwalając na zaprezentowanie tylko istoty treści. Powinno to ułatwić zrozumienie i przyswojenie sobie tekstu na pamięć.

Na początku chrześcijaństwa katecheza była włączona w proces katechumenatu, proces wtajemniczenia chrześcijańskiego. Dopiero od XV wieku zaczęła bazować na zapamiętywaniu tekstów katechizmów na pamięć. Wielki rozkwit tej metody miał miejsce w tzw. epoce katechizmów. Początek przypisywany jest Towarzystwu Bożej Miłości (Compagnia del divino Amore), które zorganizowało w 1497 r. w Genui nauczanie dla „ignorantów”. Jednak rozkwit katechizmów to czasy Soboru Trydenckiego, kiedy na zakończenie Soboru, 11 października 1563 r. Ojcowie synodalni przegłosowali dekret, w którym zobligowali biskupów, aby przynajmniej w niedziele i święta propagowali katechizm dla dzieci w każdej parafii. W roku 1566 ukazał się *Catechismus ad parochos* (*Katechizm dla proboszczów*) i to on rozpoczął epokę katechizmów, która w Europie Zachodniej trwała do lat 60.-70. ubiegłego stulecia⁶. Dopiero stanowisko Synodu biskupów z 1977 r. upomniało się o to, by w sposób mądry zrównać udział w katechezie przemyślenia i spontaniczności, dialogu i milczenia, pisania i pamięci.

Do tej kwestii metodologicznej, jaką jest sprawa utrwalania pamięciowego, powrócił Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae*, gdzie przypominał, że początkowo, gdy kultura i cywilizacja przekazywane były przede wszystkim ustnie, katecheza chrześcijańska po-

⁶ Por. E. Germain, *Catechismo (istituzione)*, w: *Dizionario di Catechetica*, J. Gevaert (red.), Elle DiCi Leumann, Torino 1987, s. 118-119.

sługiwała się bardzo szeroko sztuką utrwalania pamięciowego; stąd długotrwale zwyczaj uczenia się na pamięć podstawowych prawd. Zauważył on, że ta metoda nie jest wolna od pewnych braków, z których nie najmniejszy polega na tym, że daje ona niewystarczające zrozumienie rzeczy, a czasem prawie żadne, bo cała nauka zostaje wtedy zredukowana do częstego powtarzania niezrozumiałych dobrze formuł. Te braki wraz z różnymi właściwościami naszej cywilizacji sprawiły, że tu i ówdzie prawie całkowicie usunięto z katechizacji ćwiczenia pamięciowe.

Jan Paweł II podkreślił, że skoro więc w świeckim nauczaniu niektórych krajów pojawia się coraz częściej niezadowolenie z powodu szkód, powstałych z zaniedbania tego uzdolnienia ludzkiego, jakim jest pamięć, Kościół, w sposób roztropny, powinien spróbować przywrócić jej znaczenie w katechezie, tym bardziej że celebrowanie, czyli „pamięć” przesławnych wydarzeń z historii zbawienia wymaga ich dokładnej znajomości. Przystwojenie pamięciowe słów Jezusa, ważnych tekstów biblijnych, *Dekalogu*, formuł *Credo*, tekstów liturgicznych, ważniejszych modlitw, głównych prawd nauki chrześcijańskiej nie tylko nie uwłacza godności młodych chrześcijan ani nie stanowi przeszkody w osobistym dialogu z Bogiem, ale jest nawet prawdziwą koniecznością, jak to z naciskiem przypominali Ojcowie wspomnianego Synodu⁷.

Powrót do problematyki nauki tekstu na pamięć i do dzieł o charakterze pytań i odpowiedzi, jakie widzimy w nowym *Kompendium*, może stać się przywróceniem równowagi w dydaktyce katechezy. Pluralizm metod stosowanych we współczesnej katechezie to wyraźny znak żywotności i pomysłowości. Ważne jest, oczywiście, aby wybrana metoda opierała się ostatecznie na podstawowym prawie, które obowiązuje w całym życiu Kościoła: na prawie wierności dochowanej Bogu i wierności okazanej człowiekowi w jego rozwoju i możliwościach⁸.

3. Obecność obrazów w *Kompendium*

Trzecią cechą *Kompendium* jest obecność wybranych obrazów w poszczególnych jego częściach. Pochodzą one z ikonografii chrześcijańskiej. Z dawnej tradycji wiemy, że także

obrazy stanowią formę przepowiadania ewangelicznego. Artyści różnych epok „obdarowywali” wiernych obrazami, by ci mogli kontemplować i adorować tajemnicę zbawienia. W dzisiejszym świecie obrazy religijne mogą – o wiele skuteczniej niż słowo – wyrazić i przekazać orędzie ewangeliczne.

We współczesnym świecie, mimo kryzysu religii instytucjonalnych, obserwujemy jednocześnie zwiększony głód duchowości. Do jej źródeł pomogą nam dotrzeć wspaniałość i głębia sztuki religijnej, towarzyszącej przez wieki ludzkiej modlitwie i wtajemniczającej w misterium wiary. Choć *Kompendium* jest postrzegane zewnętrznie jako zbiór doktryn wiary katolickiej, to dostrzeżenie w nim sztuki religijnej w postaci obrazów daje szansę przywrócenia mu mistycznego sensu.

Obrazy w *Kompendium* stanowią integralną część tej pomocy katechetycznej. Nie wolno więc ich pomijać. Kto nie pytałby sam siebie, dlaczego umieszczono tę czy inną ikonę lub obraz, nie zrozumiałby intencji autorów. Obecność obrazów w *Kompendium* to zaproszenie do drogi, którą wcześniej przeszli sami artyści. Wymownym przykładem kontemplacji estetycznej, która prowadzi na wyżyny wiary, są między innymi dzieła błogosławionego Fra Angelico. Dążą one do wzbudzenia zachwyty – na wzór świętego Franciszka z Asyżu – który dwukrotnie powtarzał w swojej *chartula*, napisanej po otrzymaniu stygmatów Chrystusa na górze Alverni, „Ty jesteś pięknym. Ty jesteś pięknym!” Tak komentuje to święty Bonawentura: „W rzeczach pięknych kontemplował Najpiękniejszego, a idąc śladami, jakie pozostawił On w stworzeniach, tropił wszędzie Umiłowanego”.

Z podobnym podejściem można się zetknąć w duchowości wschodniej, gdzie Chrystus określany jest jako „Najpiękniejszy, obdarzony pięknem bardziej niż wszyscy śmiertelni”. Makary Wielki tak komentował przemieniające i wyzwalające piękno Zmartwychwstałego: „Dusza, która została w pełni oświecona niewymowną chwałą jaśniejącego oblicza Chrystusa, jest pełna Ducha Świętego, jest cała okiem, cała światłem, cała obliczem”.

Jan Paweł II podkreślał, że każda autentyczna forma sztuki jest swoistą drogą dostępu do głębi

⁷ Por. Jan Paweł II. *Adhortacja „Catechesi tradendae”*, 55.

⁸ Por. U. Gianetto, *Memorizzazione*, w: *Dizionario di Catechetica*, J. Gevaert (red.), Elle DiCi Leumann, Torino 1987, s. 416.

szej rzeczywistości człowieka i świata. Tym samym stanowi też bardzo trafne wprowadzenie w perspektywę wiary, w której ludzkie doświadczenie znajduje najpełniejszą interpretację. Oto dlaczego pełnia prawdy zawarta w Ewangelii musiała od samego początku wzbudzić zainteresowanie artystów, z natury wrażliwych na wszelkie przejawy ukrytego piękna rzeczywistości⁹.

Dobrze się stało, że nowe *Kompendium* zawiera obrazy sakralne, są one bowiem splendorem chrześcijaństwa, podobają się wierzącym i niewierzącym, uczonym i analfabetom, tym, którzy zmęczyci się czytaniem i przede wszystkim tym, którzy kochają piękno.

II. Poznać *Kompendium* poprzez obrazy

W *Kompendium* pierwszą jest ikona „Chrystus Pantocrator” (*ten, który wszystko podtrzymuje – Wszechwładca*). Przywołuje ona na myśl słowa psalmisty: „Tyś najpiękniejszy z synów ludzkich, wdzięk rozlał się na twoich wargach: przeto pobłogosławił tobie Bóg na wieki” (Ps 45, 3). Święty Jan Chryzostom pisał, wychwalając Pana: „Chrystus był w kwiecie wieku, w mocy Ducha, w nim jaśniała podwójna piękność, ta duszy i ta ciała”. Ta ikona ze swoim językiem figuratywnym stanowi syntezę pierwszych soborów powszechnych, zdolna jest do wyrażenia piękna człowieczeństwa w blasku boskości Jezusa.

Poprzez ikonę kontemplujemy Chrystusa, który jest ubrany w czerwoną tunikę i granatowy płaszcz. Te dwa kolory przywołują podwójną naturę, równocześnie złote odbłaski odsyłają do boskiej osoby Słowa. Na prawym boku zawieszona jest złota stuła, która symbolizuje odwieczne kapłaństwo. Twarz podniosła i łagodna, warkocz włosów otoczony aureolą, w którą wpisany jest trigram: „O Ω N” (*Ten, który jest*), przywołuje objawienie imienia Boga z Księgi Ezechiela 3, 14. Na górze, po bokach umieszczono dwa diagramy „IC – XC” (*Jezus Chrystus*), które stanowią tytuł ikony. Prawa ręka ze skrzyżowanym kciukiem z palcem serdecznym (wskazująca na podwójną naturę Chrystusa w jedności Osoby) jest ułożona w typowym geście błogosławieństwa. Natomiast w lewej ręce trzyma On księgę Ewangelii, przyozdobioną trzema klamrami i perłami oraz ka-

mieniami szlachetnymi. Ewangelia, symbol i synteza słowa Bożego, posiada również charakter liturgiczny, bowiem podczas celebracji liturgicznych czytane są fragmenty Ewangelii i recytowane słowa samego Chrystusa – konsekracja.

Ikona, która jest wysublimowaną syntezą konkretnych faktów i symboli, stanowi zaproszenie do kontemplacji i naśladowania. Także dzisiaj Jezus poprzez Kościół, swoją małżonkę i swoje mistyczne ciało, błogosławi ludzkość i oświeca ją swoją Ewangelią, księgą prawdy, szczęścia i zbawienia człowieka¹⁰.

Kompendium KKK to synteza Ewangelii Jezusa Chrystusa, nauczanej w katechezie Kościoła. *Kompendium* jest zaproszeniem do otwarcia księgi prawdy i czytania jej, więcej nawet, do jej pochłonięcia, jak to uczynił prorok Ezechiel (por. Ez 3, 1-4). Autorzy *Kompendium* przywołują również doświadczenie św. Augustyna, który w sierpniu 386 roku, gdy znajdował się w ogrodzie, usłyszał głos, który mówił: „Weź to, czytaj! Weź to, czytaj!” (*Wyznania*, k. 8, p. 12).

1. *Lex credendi* – wyznanie wiary

Pierwsza część *Kompendium* ilustruje spotkanie Boga z człowiekiem, jest odpowiedzią Kościoła w imieniu wszystkich ludzi, odpowiedzią, której udziela na dar odkupieńczego wcielenia Syna Bożego.

Na początku tej części widnieje obraz autorstwa Gentile da Fabriano (1423), zatytułowany „Pokłon Mędrców”, który pochodzi ze słynnej Galleria degli Uffizi we Florencji. Wspaniały obraz (por. Mt 2, 1-12) przedstawia objawienie się Jezusa wszystkim narodom. Wcielenie to stanowi dar nie tylko dla takich wierzących, jak Maria, Józef, kobiety, pasterze, Naród Wybrany, ale również dla nas wszystkich.

„Weszli do domu i zobaczyli Dziecię z Matką Jego, Maryją; upadli na twarz i oddali Mu pokłon. I otworzywszy swe skarby, ofiarowali Mu dary: złoto, kadzilo i mirrę” (Mt 2, 11). Mędrcy stanowią zadatek narodów wezwanych do wiary, które zbliżają się do Jezusa nie z pustymi rękami, lecz z bogactwem swojej ziemi i swojej kultury. Ewangelia Jezusa jest słowem zbawienia dla całej ludzkości. Święty Leon Wielki, pa-

⁹ Por. Jan Paweł II, *List do artystów. Do tych, którzy z pasją i poświęceniem poszukują nowych „epifanii” piękna, aby podawać je światu w twórczości artystycznej*, Watykan, dnia 4 kwietnia 1999, 6.

¹⁰ *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*, Kielce, Jedność, 2005, s. 8 [dalej: *Kompendium* KKK].

pież mówił: „Niech w osobach trzech mędrcom wszystkie narody oddają pokłon Stwórcy wszechświata. I nie tylko Judea, ale cała ziemia pozna Boga, by wszędzie »w Izraelu wielkie było Jego imię« (por. PS 75, 2)” (*Kazanie 3 na Objawienie Pańskie*, 1-3.5)¹¹.

2. *Lex celebrandi* – sakramenty wiary

Na początku drugiej części *Kompendium* znajduje się obraz autorstwa Joos van Wassenhove, zatytułowany „Jezus udziela komunii Apostołom”; płótno to pochodzi z Galeria Nazionale delle Marche w Turbino.

Na obrazie Jezus zbliża się do apostołów zgromadzonych wokół stołu i pojedynczo udziela im komunii. Płótno przedstawia głęboką pobożność eucharystyczną Kościoła, obecną przez wszystkie wieki¹².

Kompendium przywołuje słynne słowa *Sine dominico non possumus vivere*, które wypowiedział kapłan – męczennik Saturnin podczas najgorszych prześladowań chrześcijan za czasów Dioklecjana w roku 304. Był on oskarżony o to, że sprawował Eucharystię dla swojej wspólnoty. Bez wahania odpowiedział prześladowcom: „Bez Mszy św. nie możemy żyć”. Jedna z wiernych dodała podczas procesu: „Tak, poszłam do wspólnoty i uczestniczyłam w Uczcie Pańskiej razem z braćmi, ponieważ jestem chrześcijanką”. Przez tą wierność Eucharystii poniosło śmierć męczennską 49 męczenników z północnej Afryki (w tym 19 kobiet). Jezus eucharystyczny był prawdziwym życiem dla Saturnina i jego towarzyszy z Kartaginy. Woleli raczej umrzeć, niż pozbawić się pokarmu eucharystycznego, chleba życia wiecznego. Stanowi to przykład dla współczesnych chrześcijan, jak czerpać moc z sakramentów.

Kolejną przywołaną postacią we wstępie do drugiej części *Kompendium* jest św. Tomasz z Akwinu, który miał zwyczaj w połowie dnia schodzić do Kościoła, aby tam z zażyłością i zawierzeniem oprzeć głowę o tabernakulum podczas swojej osobistej rozmowy z Chrystusem eucharystycznym. Ten wielki średniowieczny teolog znany jest również jako autor tekstów liturgicznych *Corpus Domini*, przygotowanych na uro-

czystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, które świadczą o jego głębokiej pobożności eucharystycznej. W hymnie z jutrzni (*Verbum superum prodians*) jego autorstwa znajduje się cała synteza katolickiej duchowości eucharystycznej:

„Zanim przez ucznia był wydany
Wrogom, co śmierć Mu zadać mieli,
Pan siebie jako pokarm życia
Dał Apostołom przy wieczerzy.
Dla nich pod dwoma postaciami
Zawarł swą Krew i swoje Ciała,
Aby się żywił człowiek cały,
Także dwojaki w swej istocie.
Przez swe wcielenie jest nam bratem,
Naszym pokarmem w świętej uczcie,
Ceną okupu przez swą mękę,
Naszą nagrodą, gdy króluje.

Święty Tomasz nazywał sakrament Eucharystii: „jakby doskonałość życia duchowego i cel, do którego zmierzają wszystkie sakramenty”. Wyrażał w ten sposób świadomość Kościoła, który wierzył w Eucharystię jak w żywą obecność Chrystusa pomiędzy nami i konieczny pokarm do życia duchowego. *Kompendium* przypomina, że sakrament Eucharystii jednoczy Kościół od Ostatniej Wieczerzy, poprzez wszystkie wieki, aż do dziś. Słowa przeistoczenia: „To jest moje Ciała”, „To jest moja krew” były wypowiedziane zawsze i wszędzie, także w gulagach, w obozach koncentracyjnych i w tysiącach więzień. Właśnie poprzez Eucharystię Kościół widzi swoje życie, swoją wspólnotę i swoją misję¹³.

3. *Lex vivendi* – życie wiarą

Trzecia część *Kompendium* ukazuje cel ostateczny człowieka oraz drogi wiodące do niego (prawie życie z pomocą Bożą).

Na początku tej części *Kompendium* jest zamieszczony obraz Jacop'a Copisty z Tetraevangelio (XV w.), dzieło pochodzące z Biblioteki Zakonu Mechitarystów z Wiednia. Płótno przedstawia ustanowienie sakramentu Eucharystii podczas Ostatniej Wieczerzy. „A gdy oni jedli, Jezus wziął chleb i odmówiwszy błogosławieństwo, połamał i dał uczniom, mówiąc: »Bierzcie i jedzcie, to jest Ciała moje«. Następnie wziął kielich

¹¹ *Kompendium* KKK, s. 12-14.

¹² *Kompendium* KKK, s. 77-78.

¹³ *Kompendium* KKK, s. 78.

i odmówiwszy dziękczynienie, dał im, mówiąc: »Pijcie z niego wszyscy, bo to jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów.«" (Mt 26, 26-28).

Na obrazie Jezus z Apostołami są rozmieszczeni wokół ołtarza, mającego kształt kielicha. Na ołtarzu znajduje się chleb i wino. W sali – w głębi obrazu – widzimy okrągłe tabernakulum oparte o siedem kolumn symbolizujących Kościół, w którym przebywa Chrystus eucharystyczny. Apostoł Jan opiera swoją głowę o pierś Jezusa (por. J 13, 25). Scena ta symbolizuje miłość braterską, którą rodzi Eucharystia. Jest to odpowiedź ucznia na zaproszenie Mistrza: „Ja jestem krzewem winnym, wy – latoroślami. Kto trwa we Mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity, ponieważ beze Mnie nic nie możecie uczynić. (...) Jak Mnie umiłował Ojciec, tak i Ja was umilowałem. Wytrwajcie w miłości mojej! Jeśli będziecie zachowywać moje przykazania, będziecie trwać w miłości mojej, tak jak Ja zachowałem przykazania Ojca mego i trwam w Jego miłości" (J 15, 5. 9-10).

Eucharystia jest komunią z Jezusem i pokarmem duchowym dla chrześcijan, aby wytrwali w codziennej walce, w zachowywaniu przykazań. *Kompendium* przywołuje słowa N. Cabasilas, który zawsze powtarzał: „Zbawiciel troszczy się o wszystko dla wierzących, pomaga im, aby nie szukali niczego oprócz Niego samego. Rzekniesz, że niczego nie potrzebują święci, oprócz Boga samego. To ich powołuje do życia, pozwala wzrastać, karmi ich. Jest dla nich światłem i oddechem. Czy jest konieczna walka? On walczy z nami i to on nagradza koroną chwały tych, którzy zasłużyli. Życie w Chrystusie nie odnosi się tylko do przyszłości, lecz już teraz jest obecne w tych, którzy żyją w Nim (*Życie w Chrystusie* 1, 13-15)¹⁴.

4. *Lex orandi* – modlitwa w życiu wiary

Czwarta część *Kompendium* mówi o sensie i znaczeniu modlitwy w życiu wierzących. Na początku tej części zamieszczona jest ikona koptyjska przedstawiająca Zesłanie Ducha Świętego. „Kiedy nadszedł wreszcie dzień Pięćdziesiątnicy, znajdowali się wszyscy razem na tym samym miejscu. Nagle dał się słyszeć z nieba szum, jak-

by uderzenie gwałtownego wichru, i napelnił cały dom, w którym przebywali. Ukazały się im też języki jakby z ognia, które się rozdzieliły, i na każdym z nich spoczął jeden. I wszyscy zostali napełnieni Duchem Świętym, i zaczęli mówić obcymi językami, tak jak im Duch pozwalał mówić" (Dz 2, 1-4).

Na płótnie od gołębiczy, symbolu Ducha Świętego, rozchodzi się światło, które oświeca Maryję i Apostolów. To jest światło, które obdarza darami: mądrości, rozumu, rady, męstwa, umiejętności, pobożności i bojaźni Bożej. Nad ich głowami rozpościerają się języki jakby z ognia, wskazujące na Bożą miłość, która ich wzywa do przepowiadania Ewangelii wszystkim ludziom. Bogactwo łaski pozwoli apostołom stać się zrozumiałymi dla wszystkich, bowiem język miłości jest uniwersalny i znany wszystkim ludziom.

Zesłanie Ducha Świętego eliminuje wcześniejsze „pomieszenie” języków i pozwala zaoszczędzić jedność gatunku ludzkiego. W centrum ikony jest umieszczona Maryja, Matka Kościoła, królowa Apostolów i doskonały przykład modlitwy. To właśnie w miłości Ducha Świętego wierni mogą modlić się do Boga z synowskim zaufaniem, według słów Apostoła: „Na dowód tego, że jesteście synami, Bóg wysłał do serc naszych Ducha Syna swego, który woła: Abba, Ojcze!" (Ga 4, 6)¹⁵.

III. Zakończenie

Kard. Ratzinger, jeszcze jako Prefekt Kongregacji Wiary, wielokrotnie przypominał, że istnieją dwie podstawowe funkcje *Katechizmu Kościoła Katolickiego* z 1992 r. *Katechizm* przedstawia, po pierwsze, całość prawd wiary katolickiej i jako taki jest przede wszystkim dokumentem nauczania Kościoła (jako punkt odniesienia dla innych katechizmów) oraz, po drugie, tekstem służącym pogłębieniu wiary poszczególnych chrześcijan. Zwracał jednocześnie uwagę na fakt, że KKK od początku nie był pomyślany jako podręcznik do nauki religii w szkole czy katechizm do katechezy parafialnej. Ratzinger przypominał również, że bardzo szybko dojrzała potrzeba wydobywania z KKK istotnych treści i wiele takich prób zostało już zrealizowanych. Jednak w czasie Kongresu związanego z obchodami 10-lecia *Katechizmu*

¹⁴ *Kompendium KKK*, s. 117-118.

¹⁵ *Kompendium KKK*, s. 171-172.

pojawiła się propozycja, aby sama Stolica Apostolska dokonała autorytatywnej syntezy *Katechizmu*; syntezy, która nie miałaby na celu zastępowania katechizmów przygotowanych praktycznie dla celów szkolnych, ale mogłaby służyć jako pomoc do łatwiejszego zrozumienia prawd wiary¹⁶.

Powrót do katechizmów o charakterze dialogicznym, to powrót do bogatej tradycji, w której Kościół prowadzi dialog Mistrza z uczniem. Autorzy *Kompendium* zakładają, że przynajmniej część tego dialogu będzie przez uczniów zapamiętana. Bowiem również dzisiaj, wśród metod nauczania katechetycznego, nie może zabraknąć memoryzacji, a katecheza jest częścią tej „pamięci” Kościoła, która zachowuje wśród nas żywą obecność Chrystusa¹⁷. Przedmiotem zapamiętywania winny być szczególnie formuły modlitewne oraz syntetyczne ujęcia formuł wiary. Należy jednakże pamiętać, że memoryzacja, aczkolwiek ważna i potrzebna, nie może ponownie wyprzeć innych metod przyswajania przez katechizowanych treści wiary¹⁸.

Nowe *Kompendium*, charakteryzujące się również obecnością sztuki sakralnej, było niezwykle potrzebnym narzędziem. Aby głosić orędzie, które Kościołowi powierzył Chrystus, potrzebna jest sztuka. Katecheza musi sprawiać, aby rzeczywistość duchowa, niewidzialna, Boża stawała się postrzegalna, a nawet w miarę możliwości „pociągająca”. Katecheza musi zawsze poszukiwać form wyrażenia tego, co samo w sobie jest niewyraźne. Obecność sztuki w *Kompendium*, sztuki, która odznacza się sobie tylko właściwą zdolnością ujmowania wybranego aspektu tego orędzia, przekładania go na język barw, kształtów, wspomaga poszukiwania człowieka czytającego i patrzącego. Sztuka sakralna nie odbiera samemu orędziu wymiaru transcen-

dentnego ani aury tajemnicy, lecz pomaga katechezie wprowadzać uczniów w największe tajemnice wiary. Dokumenty katechetyczne już od dłuższego czasu zwracały uwagę na potrzebę używania takiego języka w przekazie katechetycznym, który zachowując swoją odrębność, jako język religijny, informujący i wprowadzający w tajemnicę Boga, pozostanie żywy i komunikatywny¹⁹. Język sztuki sakralnej to język poprawny i czysty, a zarazem mistyczny, który niejako opowiada kolejnym pokoleniom, w jaki sposób uczniowie Chrystusa prowadzili dialog wewnętrzny ze swoim Mistrzem. Trzeba również podkreślić, że sam Chrystus w swoim przepowiadaniu często posługiwał się obrazami, co było w pełni zgodne z logiką Wcielenia, w którym On sam zechciał stać się ikoną niewidzialnego Boga.

Żyjemy w trudnym świecie, w którym lęk rodzi klimat niepewności. W takim właśnie świecie katecheza – w oparciu o nowe *Kompendium* KKK – powinna pomagać chrześcijanom, aby stali się „światłem” i „solą” ku swej własnej radości i szczęściu innych. *Kompendium* może wzmocnić tożsamość chrześcijańską wszystkich wierzących i poszukujących. Wymaga to bez wątpienia, by współczesna katecheza – korzystając z nowego narzędzia ewangelizacji – umacniała chrześcijan w ich własnej tożsamości.

Biskupi polscy proszą wszystkich wierzących i poszukujących o sięganie po *Kompendium*. W słowie Rady Stałej i Biskupów Diecezjalnych, przyjętym 25. 08. 2005 r. na Jasnej Górze, odnajdujemy zachętę: „Niech służy ono poszczególnym wiernym, rodzinom i wspólnotom, katechetom i duszpasterzom. Niech będzie także pomocą w prowadzeniu katechezy dorosłych w parafiach”.

Ks. Andrzej Kiciński – dr katechetyki, adiunkt w Katedrze Katechetyki Integralnej na KUL-u w Lublinie, wykładowca w WSD w Siedlcach.

¹⁶ Wywiad z kardynałem J. Ratzingerem, www.tarnow.pl/historia/taka/ratzinger.php.

¹⁷ Por. DOK 154.

¹⁸ Por. PDK 46.

¹⁹ Por. PDK 47.